

Явява се нуждата от нов огън. Старият се угасява в цялото село и се произвежда нов. Обредът „жив огън“ възпроизвежда най-примитивния начин за добиване на огъня и акта на неговото овладяване. В отделните райони мястото и основните обредни изпълнители на действието са различни. В Родопите (с. Дъбница) цигани хващат новия огън. В Чирпанския край главни действащи лица са циганин ковач и жена му. Това става през нощта в петък срещу събота. Циганинът и циганката се събличат голи и трият две сухи дървета, докато се възпламенят. С този огън се разпалват угасените огнища (Иванова 2012: 417).

Друг обичай, който се изпълнява в Северозападна България в седмицата след християнския празник Петдесетница по време на Русалската неделя, е лекуването на русалска или самодивска болест. Лекуват калушарски дружини, които в ритуално мълчание играят обреден танц около болния под звуците на музикален съпровод. „Свирците са също толкова важен елемент в калушарството: без тях немислимо е играенето, немислимо е следователно и лекуването. За свирачи се избират такива лица, които знаят да свирят калушарските игри и русалската (самодивската). Освен това свирачът трябва да бъде трезвен и да пази тайна. И свирачите щателно се избират по между всички свирачи от околните села и веднъж избран, един свирач остава с калушарите в течение на много година. Циганинът Кючук Байрам от село Вълчедръм (дн. град Вълчедръм, Врачанско – б.а.) е бил свирец на калушарете през цели 45 години. Свирил при ватафин⁸ баща, син и свирил е и под ватафството на внука. Това му било направило такова положение сред карушарете, щото всички калушаре го уважаваха и гледаха на него с някакво благоволение. „Когато той засвирел самодивска песен, наречена „флоричика“ и камъните заиграват“ – казваше старият калушар дядо Опро” (Маринов 1891: 169).

В българските сватбени обичаи присъстват редица предпазни средства и действия против уроки, които защитават най-вече младоженците и конкретно булката. В Смолянско агупката⁹ е специално канена на всяка сватба. Тя „дарува ръжен и огрибка“ – железни предмети с апотропейна сила, изработени от мъжа й ковач. Заема едно от централните места сред гостите и се дарява с риза – важен елемент на сватбената обредност¹⁰.

В народните лечебни практики българите използват както предмети, изработени от цигани, така и такива от циганския бит. Като апотропеи малки брадвички амулети, изковани от агупт „посред нощ след 12 часа, без да говори и да е гол“, се носят от новородено

⁸ ватафин – водач на калушарската дружина, който знае билки, заклинания и магии. Предава се по наследство, само по мъжка линия.

⁹ агупти – цигани ковачи, живеещи в Родопите, мюсюлмани

¹⁰ Специално благодарим на Таня Марева, директор на РИМ Смолян, за предоставената ни информация